

## Mossen bij Lochem, met name op landgoed Ampsen

H.R. (Rudi) Zielman

Joke Smitlanden 63, 7542 VR Enschede (rudi-zielman@wxs.nl)

### **Summary: Bryophytes near Lochem, in particular the estate of Ampsen (province of Gelderland)**

A report of two field trips to the estate of Ampsen near Lochem in 1999 and 2000. Remarkable findings are *Dicranum majus*, *D. fuscescens* and several hepatics from loamy soils such as *Diplophyllum albicans* and *Calypogeia* species.

In 1999 en 2000 heb ik twee eendagsexcursies geleid die aangekondigd waren als combi-excursie van de BLWG en de Mossen Groep Twente (MOGT). Opmerkelijk genoeg waren er in 1999 alleen deelnemers “uit het land” en in 2000 alleen “uit de regio”. Station Lochem is voor eendagsexcursies strategisch gelegen: je kunt direct vanaf het station al lopend naar een aantal boeiende plekken.

Op een mooie zaterdag in 1999, in het Pinksterweekend, verzamelde zich een klein groepje heren bij Station Lochem om naar landgoed Ampsen te wandelen met als doel daar “alle” mossen te vinden. Het duurde even voor de wandeling in die richting werd aangevangen, omdat pal voor het station een open terrein is dat zich ook wel leek te lenen voor een inspectie (locatie 4). Er had zich een kruidige vegetatie ontwikkeld op een verlaten opslagterrein met ruim plek voor mossen, die er in vlakjes groeiden. Veelal ging het om ruderale soorten als Gewoon krulmos, Purpersteeltje en Gewoon haakmos, maar we hebben ons ook vergaapt aan de ongelooflijke hoeveelheid Kleismaragdsteeeltje (*Barbula unguiculata*).

Aan de zuidkant grenst dit terrein aan het Twentekanaal en op de beschoeiing daarvan hebben we wat mossen geschraapt die je niet elke dag in het oosten van het land tegenkomt: Gewoon diknerfmos (*Cratoneuron filicinum*) en Gewoon spatwatermos (*Hygrohypnum luridum*) groeiden er op de hardhouten palen op de waterlijn. Na deze voor mij toch wel opmerkelijke vondsten liepen we goed gemutst toch maar naar onze echte werkplaats: het landgoed Ampsen. Aan het eind van de dag, bij het station wachtend op de trein in oostelijke richting heb ik nog, nadat de trein richting Zutphen met de heren Bax en Schendstok was vertrokken, bij een greppeltje gekeken (locatie 5) hetgeen voornamelijk

ruderaal soorten opleverde en op een betonduiker nog wat algemene steenbewonende soorten.

Het grootste deel van landgoed Ampsen is particulier bezit waar bosbouw en jacht nog een belangrijke plaats innemen. Het overgrote deel van het boscomplex is aangelegd op veldpodzolgronden, in het oostelijk deel (bezocht in 1999) van lemig fijn zand, in het westelijke deel bestaand uit leemarm fijn zand (niet bezocht). In 2000 zijn we in een deel van voornamelijk eik op laarpodzolgrond (ook lemig fijn zand) geweest waarin rabatten zijn aangelegd.

Terwijl we het bos inwandelden hebben we goed gelet op de mossen langs de greppel en boswal (locatie 2). Uiteraard troffen we er “the usual suspects” aan: Fraai haarmos, Gewoon peermos en Gewoon pronkmos naast vele andere soorten van boswallen. Maar in de wal groeide op een vlier ook een kapselde Knotskroesmos (*Ulota bruchii*)! Dit was op een stukje waar de boswal in het oosten aan een akker grenst en er vrij veel zonlicht instraalt.

Het grootste deel van het bosgebied (locatie 3) waarvoor we uiteindelijk op pad waren, bevat algemene bossoorten. Daarbij is Gewoon thujamos (*Thuidium tamariscinum*) altijd weer een lust voor het oog. Deze soort vonden we halverwege de middag op een moment dat we besloten hadden niet meer door te lopen naar iets noordelijker gelegen heidepercelen. Het thujamos stond in de rand van een open aanplant. Eigenlijk zitten er in de lijst van deze locatie verder geen opmerkelijke soorten, maar als je goed kijkt valt wel op dat het aandeel van de Levermossen op het totaal, vrij hoog is. Naast Gewoon plakkaatmos (*Pellia epiphylla*), twee soorten buidelmos (*Calypogeia muelleriana* en *C. fissa*) en Gedrongen kantmos (*Lophocolea heterophylla*) die je al snel ergens tegen komt, hebben we ook Gewoon maanmos (*Cephalozia bicuspidata*) en Nerflevermos (*Diplophyllum albicans*) gevonden. De in de inleiding genoemde lemige grond en de uitgestrektheid van het boscomplex zullen dit relatief hoge aandeel mogelijk maken.

In een bredere bossloot met open expositie op het zuiden bleek ook nog Gewoon watervorkje (*Riccia fluitans*) te groeien, langs de oever vergezeld van Geoord veenmos (*Sphagnum denticulatum*)

Omdat de excursie in 1999 ons nog lang niet overal gebracht had, werd er een tweede excursie in het najaar van 2000 afgesproken. We zijn, weer na vertrek bij station Lochem, direct naar een iets westelijker

perceel (locatie 1) gegaan, waar een “sterrenbos” en wat meer water aanwezig zijn. Langs een grazig bospad met lichte open plekken stonden vele plukken met Kussentjesmos (*Leucobryum glaucum*). Daartussen stond een opvallende gaffeltandmos die maar eens wat beter bekeken werd: het Groot gaffeltandmos (*Dicranum majus*) bleek op deze plek heel rijkelijk te groeien. Er is hier in het bos betrekkelijk veel dood hout aanwezig, een aantrekkelijke groeiplaats voor veel van de topkapselmossen die hier gevonden zijn. De kronkelsteeltjes en gaffeltandmossen zijn hier uitgebreid besproken en fraaie plukken Gerimpeld platmos (*Plagiothecium undulatum*) en Gewoon thujamos wisten iedereen te bekoren.

Op het molme hout troffen we ook kapsels aan bij het Viertandmos (*Tetraphis pellucida*) wat voor de meesten de eerste keer was. Ook op zeer molm hout langs een sparrenbos werd een wat "slanke" gaffeltandmos gevonden die maar mee moest. Bij controle thuis bleek het te gaan om Eikengaffeltandmos (*Dicranum fuscescens*), een soort die westelijk van de IJssel op de Veluwe wel meer wordt gevonden maar hier aan de oostkant van de IJssel voor het eerst opduikt.

Vanwege de lage temperatuur en het “vol raken van de opname capaciteit” bij enkelen werd de excursie vrij vroeg afgesloten. We kunnen terugkijken op een tweetal leerzame excursies. Op het landgoed Ampsen blijkt een redelijk volledige bosmosflora aanwezig te zijn. Ook moeten we constateren dat we van het gehele bosgebied nog maar een klein deel hebben geïnventariseerd. De wens om er “alle” mossen te vinden lijkt nog lang niet vervuld. Op Ampsen hebben wij 55 mossoorten aangetroffen waaronder 8 levermossen. Geen van de soorten staat genoemd op de Rode Lijst.

Tot besluit een woord van dank aan Jhr. Van Weede die ons welwillend toestond om op het landgoed Ampsen naar mossen te zoeken. Huub van Melick was zo vriendelijk de determinatie van *Dicranum fuscescens* te bevestigen.

### Locaties

4 november 2000; deelnemers: Ineke Dankmeyer, Wil Seldam, Annemieke Sueters, Rudi Zielman

1. Amersfoort coördinaten 225 / 465. Ampsen. Eikenbos met deels rabatten die leiden naar ondiepe bosvijver

22 mei 1999; deelnemers: Gerrit Bax, Henk Schendstok, Rudi Zielman

2. Amersfoort coördinaten 226 / 465. Ampsen. Beukenlaan; vnl. bosstrook met bosgreppel, deels grenzend aan akker.
3. Amersfoort coördinaten 226 / 466. Ampsen. Gemengd bos, ook kleine percelen puur Eik of Fijnspar.
4. Amersfoort coördinaten 225,9 / 464,6. Tussen station Lochem en Twentekanaal, open opslagterrein met bestrating en veel kruidige opslag, via smalle boszoom overgaand in beschoeiing van het kanaal
5. Amersfoort coördinaten 226 / 464. Station Lochem, smalle groenstrook tussen spoorlijn en straat, met duiker.

### Soortenlijst

h: herbarium Zielman, inclusief microscopische (na-)determinatie; !: kapsels aanwezig

**Amblystegium serpens** 4h! **Atrichum undulatum** 1! 2! 3 **Aulacomnium androgynum** 1 2 3 **Barbula convoluta** 4 5 **Barbula unguiculata** 4h **Brachythecium albicans** 4 **Brachythecium rutabulum** 1h! 2! 3h! 4 5 **Bryum argenteum** 4 5 **Bryum barnesii** 5 **Bryum bicolor** 4 5h **Bryum caespiticium** 5 **Bryum capillare** 1h 3 4 **Bryum rubens** 1h **Calypogeia fissa** 1h 3h **Calypogeia muelleriana** 1h 3h **Campylopus flexuosus** 1h 3 **Campylopus introflexus** 1h 2 3 **Campylopus pyriformis** 1h! 2 3 **Cephalozia bicuspidata** 3h **Ceratodon purpureus** 3! 4h! 5 **Cratoneuron filicinum** 4h **Dicranella heteromalla** 1! 2! 3! 4 5 **Dicranoweisia cirrata** 1h! 2 3! **Dicranum fuscescens** 1h **Dicranum majus** 1h **Dicranum montanum** 1h 2h **Dicranum scoparium** 1h 2 3 **Didymodon rigidulus** 1h **Diplophyllum albicans** 3h **Eurhynchium praelongum** 1 2 3 4 5 **Eurhynchium striatum** 1h **Funaria hygrometrica** 4! 5! **Grimmia pulvinata** 4 5 **Herzogiella seligeri** 3 **Hygrohypnum luridum** 4h **Hypnum cupressiforme** 1 2 3 4 5 **Hypnum jutlandicum** 1 2 3 **Leptodictyum riparium** 1h! **Leucobryum glaucum** 1h 2 3 **Lophocolea bidentata** 1 **Lophocolea heterophylla** 1h 2 3 **Marchantia polymorpha** 4! **Mnium hornum** 1 2! 3! **Orthodontium lineare** 1h 2 **Orthotrichum affine** 2 **Orthotrichum anomalum** 1h! **Orthotrichum diaphanum** 1 **Pellia epiphylla** 3h **Plagiomnium affine** 2 **Plagiothecium curvifolium** 2h! **Plagiothecium denticulatum** 3h! **Plagiothecium nemorale** 1h 5h **Plagiothecium undulatum** 1h **Pleurozium schreberi** 1 2 3 **Pohlia nutans** 2 3 4 **Polytrichum formosum** 1 2! 3 **Polytrichum piliferum** 5 **Pseudoscleropodium purum** 1h 2 **Pseudotaxiphyllum elegans** 1 2h 3 **Rhynchostegium murale** 1h **Rhytidia-delfus squarrosus** 2 4 **Riccia fluitans** 3h **Schistidium apocarpum** 1h 5! **Sphagnum denticulatum** 3h **Tetraphis pellucida** 1h 3 **Thuidium tamariscinum** 1h 3h **Tortula muralis** 1h! 4! 5! **Ulota bruchii** 2h! **Warnstorfia fluitans** 1h